

Josip Stritar

LITERARNI POGOVORI

Založba Bird Publisher, 2011

Naslov izvirnika:
Literarni pogovori
Josip Stritar

Josip Stritar 1867-68
Copyright © Bird Publisher, 2011

Založba:
Bird Publisher
DP, založništvo, d. o. o., Levčeva ulica 13, 1234 Mengeš
Telefon: +386 (1) 723 78 28
E-pošta: info@bird-publisher.com
www.bird-publisher.com
Urednik: Damjan Plut
Oblikovanje: Grafiza
PDF in e-knjiga narejena: junija 2011

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.09(081)(0.034.2)
82.09Stritar J.(0.034.2)

STRITAR, Josip
Literarni pogovori [Elektronski vir] / Josip Stritar. - El.
knjiga. - Mengeš : Bird Publisher, 2011

Način dostopa (URL): <http://www.bird-publisher.com/>

ISBN 978-961-279-136-0 (pdf)
ISBN 978-961-279-137-7 (mobi)
ISBN 978-961-279-138-4 (ePUB)

257254144

Vse pravice pridržane. Nobenega dela te knjige ni dovoljeno reproducirati, prenašati ali uporabljati v izvorniku ali v prevodu v kakršni koli obliki in s katero koli tehniko, elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali s katerim koli sistemom za shranjevanje, obdelavo in prenos podatkov brez pisnega dovoljenja založbe.

Ta e-knjiga je namenjena vaši osebni uporabi. Ni je dovoljeno prodajati naprej ali podariti drugim osebam.
Če bi želeli to e-knjigo podeliti z drugo osebo, prosimo kupite dodatni izvod te e-knjige vsaki osebi, kateri bi jo radi podarili.
Če berete to knjigo, a je niste kupili ali ni bila kupljena za vašo osebno uporabo, potem bi bilo dobro, da bi si kupili vaš lasten izvod te e-knjige. Zahvaljujemo se vam, ker upoštevate in spoštujete avtorsko delo vseh sodelujočih avtorjev in založbe.

Vsebina

I.....	6
II.....	8
III.....	10
IV.....	14
1.....	14
2.....	16
V.....	22
VI.....	25
VII.....	27
VIII.....	29
IX.....	31
X.....	34
XI.....	37
XII.....	40
XIII.....	42
XIV.....	44
XV.....	46
XVI.....	48

I

Veliko časa, in ne mirnega časa je preteklo, kar si bral, mladi prijatelj, na drugem mestu zadnje mojih »kritičnih pisem«. Ti jih imaš, kakor mi pišeš, pač še v dobrem spominu; ali se jih bodo pa tudi spominjali drugi bralci pokojnega »Glasnika«, tako da smem zopet začeti, kjer sem prejenjal?

»Glasnika« ni več, naslednik njegov je »Zvon«. Tukaj se mi zdi ne le najboljša priložnost, ampak tudi sveta moja dolžnost, da posvetim nekoliko srčnih besed v hvaležen spomin možu, katerega življenje, pred kratkim tako nenadoma pretrgano, bilo je vse posvečeno duševnemu, zlasti lepoznanškemu napredku slovenskega naroda.

Kakor bi ne mogle dolgo preživeti svojega najlubšega sina »Glasnika«, katerega je zdrževal v najslabših časih z vso svojo močjo, šel je kmalu za njim. Bil je rajni Janežič mož, kakršnih nam je najbolj potreba. Malo se je govorilo in pisalo o njem; niso ga slavili in kadili mu po časnikih, čitalnicah in gostilnah; niso se mu pošiljale pohvalnice in zaupnice. Na tihem, skoraj pozabljen je delal v daljnem, najbolj izpostavljenem, slovenstvu skoraj že izgubljenem mestu, ne za dobiček, ne za slavo. Zadnje dni še moral je užiti marsikatero grenko! Janežič nam je najlepši zgled čistega, marljivega in poštenega rodoljuba; posnemajmo ga vsi.

Te besede morajo zadostovati na tem mestu; »življenje terja svoje pravice«, tako svet peljá... *Le roi est mort, vive le roi!* Zdaj pa nekoliko »pro domo«. Pogovarjal se bom s tabo posihmal o raznih slovstvenih rečeh, kakor bo čas nanašal, v svoji hiši. V svoji hiši! Komu bi se prsi ne širile pri teh besedah! Tudi jaz, ne bom tajil, govorim s Horacijem: *Hoc erat in votis!* Posebno pa zapeljiva je človeku ta misel tukaj na Dunaju, kjer stavijo in zidajo vse vprek, kakor Izraelci, vrnivši se iz »babilonskega preseljevanja«.

Pa kam sem zašel! Moja hiša je le iz papirja; veter potegne čez noč in prazno je zjutraj mesto, kjer je stala zvečer. Vendar pa, dasi je nova hiša iz tako lahkega gradiva, ni se postavljala tako lahko; to vem najbolje jaz in pa oni, ki so mi blagovoljno pomagali pri delu. *Tantae molis erat!*

Ali pa bode po volji onim, za katere je postavljena? Saj, da bi jo stavil zase, tega mi ne pripušča moje stanje. O prvem pogledu, tega se ne bojim, utegnila bi goditi marsikomu, le da se bo zdela morda temu ali onemu prenizka, preozka, preskromna. Ali kaj pa bo, ko jo bodo natanko ogledovali od blizu, ko se bodo ozirali od znotraj po nji? Ali se jim bo zdela prav razdeljene, umetno razmerjena? Bo li prebival v nji prijeten, gostoljuben duh, da porekó mimogredoči: Tukaj je dobro biti, tu noter stopimo, tu ostanimo?

A ne govoriva dalje v prilikah in podobah. Bil je čas, a tedaj sem bil mlajši; imel sem še več upanja, manj izkušenj – bil je čas, ko sem želel imeti svoj list, v katerem bi delal po svoji volji, pisal po svojem prepričanju, kjer bi mogel naravnost reči brez ovinkov: To je dobro, to slabo; to je lepo, to grdo; to pa – smešno!

Tisti čas je minil; izkusil in zvedel sem medtem marsikaj, česar bi ne želel več – pa žal-besede mi ne bo iz ust; zdaj imam več izkušenj, a manj veselja, najmanj pa upanja. Vendar sem se poprijel dela, brez prepričanja; saj mi niste dali miru, posebno ti si me prav pridno in občutljivo izpodbadal in – zbadal. Bodi; konec leta bova videla, kdo se je motil, ti ali jaz?

Kak glas bo imel »Zvon«, to sem razložil že v »Vabilu«. Tukaj pristavljam le še toliko. »Zvon« ne bo zvonček za otroke, ampak za odrastle ljudi, kakor je posebno mladina v višjih šolah; tej pa

je treba kazati sčasoma svet, kakršen je, in pa zraven, kakršen bi moral biti. Kam vodi vzreja, ki prikriva mladini resnico, ki ji ne daje nikdar priložnosti, da skuša sama ločevati dobro od slabega in tako krepča svoje moralne moči, to je znano vsem pametnim ljudem. Brez spoznanja, brez prepričanja ni morale.

Kdor tega ne spoznava in pripoznava, s tem ni da bi govoril. Vem, kakih napadov se mi je nadejati in od kod. Če se bo govorilo omikano z menoj; če se bo videlo, da ima mož ravno tisti blagi namen, da ga pa misli doseči po drugi poti: tedaj bom odgovarjal; če kaj dobrega svetuje, tudi poslušal, ako mogoče. Če se mi pa pride z natolcevanjem, podtikanjem, črnjenjem; če se bo govorilo zarobljeno in neotesano z menoj: tedaj se bom pa znal vesti, kakor gre izobraženemu človeku. –

Še eno skrivno željo imam, katero mi je pa malo težko povedati naravnost. Žalosten je vsakemu pravemu rodoljubu, ki je zraven tudi ljudoljub, današnji čas pogled po naši domovini. Prepir, sovraštvo, psovanje in obrekovanje vsevprek! Na kateri strani pa je resnica? – Na naši?, slišim vpiti na obeh straneh. Na kateri strani pa je bratovska ljubezen? Molčite? – Pojte, sojeni ste! –

»Zvon«, da govorim zopet v podobi, ne bo klical na »sicilijanske večernice« in »bartolomejske noči«, tudi ne bo ognja naznanjal, ne toče odganjal; vabil bo, če ne ravno v cerkev, za to so drugi zvonovi, a vendar v neko svetišče, kjer kraljuje pokoj po trudu, mir po prepiru, ljubezen po sovraštvu; kjer se od vseh strani zbirajo, spoznavajo in navdušujejo in pač tudi radujejo sinovi ene matere, združeni v ljubezni do nje, v ljubezni do vsega človeštva. Morda privabi – in to je tista moja skrivna želja, znani, domači »Zvonov« glas, kakor glas iz srečnih otroških let, tudi katerega, ki je pozabil svojo mater, da se vrne zopet v njeno naročje! –

Sloga imenuje se zvon,

mir naj prvi poje don!

II

Do zdaj se res kaže, kakor da bi hotela obveljati tvoja beseda. »Zvon« je našel več pomoči kakor sem je pričakoval. Lepo jih je videti, kako se vrst drug za drugim k daritveni mizi ter pokladajo nanjo svoja darila: ta manjše, oni večje, po premoženju in – dobri volji; večina ožuljene cesarske podobe, ki se jim vidi, da so res pridobljene s potnimi rokami; zdaj nepretrgana vrsta, zdaj malo presledka, da si človek nekoliko oddahne – duhovni in posvetni možje, učenjaki in prostaki, učitelji z učenci, tu eleganten meščan, za njim prost kmet z malo okornimi nogami, a umnim, bistrim pogledom! Marsikateri stisne pobiralcu mimogrede dobrosrčno roko, marsikateri mu pomenljivo pomežikne, češ: Le možko naprej, pa ničesar se bati! Nekateri pa ga tudi pozdravi s prijazno, izpodbudljivo besedo. Kar pa najbolj razveseljuje oko in srce, ki pri nas ni ravno razvajeno s takim pogledom: med krepkimi glasnimi moškimi koraki, drobne, goste stopinjice; med resnimi možaki, kakor jasne plavice tu pa tam med pšenico, prikazujejo se – in ne prereditko – lepe ženske podobe, gospodične in gospe, ali kar je lepše: dekleta in žen; vsaki zdrane izpod umetno robljene, dišeče rutice zganjen papirček na mizo, vsaka malo, graciozno pokima z glavico, a ne pregloboko – tu pa, če ne motim, se je celo malo nasmehljala, potem pa hitro izgine izpred oči, kakor v sanjah prijazna prikazen! Pa to bi človeka malo ne veselilo! – saj nimamo drvenega srca!

Hvalo jim vsem, kateri so prišli, in tudi tistim, ki so obljubili priti, a jih je zadrževalo do zdaj – slabo vreme; prepričani naj bodo, da njihovi darovi ne bodo darovani – zastoj!

Začetek torej bi ne bil slab; toda, prijatelj, ne pozabiva modrih Solonovih besed, katerih resnico je prepozno spoznal Lidije kralj, takrat šele, ko mu je na grmadi stoječemu, že plamen lizati jel bose noge; namreč, da ne imenujmo človeka, če se mu še tako dobro godi, srečnega, preden nismo videli njegovega konca!

Tudi prvi »Zvonov« glas, kakor mi pišeš ti in mi poročajo drugi, ni bil ravno sploh neprijeten ušesom in srcem. Ali to veselje ni čisto brez grenke kaplje. Videti je, da se pričakuje veliko, ali bo pa moči ustreči vsem željam? Stvarnik nad oblaki ima gotovo mnogovrsten repertorij: dež in točo, sneg in slano, grom in strelo; ima žareče sonce na sinjem nebu, jasnem ko ribje oko, in ima umazanosive megle in oblake, ki se vlačijo zaspano in dolgočasno po nebu; pošlje, če hoče, mraz, »da kamenje poka«, in vročino, »da vrana zijá« – a vendar, kakor že pravi pregovor, ne more pogoditi vsem. Kako bi se moglo terjati kaj takega od ubogega človeka? Druge pomoči ni, kakor da napravi človek gostí, kolikor mogoče mnogovrstne, potem morda vendar sme upati, da si izbere sleherni gost kaj za svoje grlo, morebiti še celo kaj, kar ponese domov svojim otrokom – po besedi Goethejevi: Če daješ kaj, le mnogo daj – potem si vsak izbere kaj.

Prosim torej častite bralce in ljubeznive bralke (tudi takih nam je dal Bog več, kakor smo se jih nadejali), naj ne zahtevajo, da jim godí vse, kar se jim prinese; jako mnogovrstne goste imamo; ta ima rad sladko, oni kisló; ta je prijatelj papriki, ki je drug ne more trpeti, tako da je res križ – vsem ustreči nemogoče; naj bo torej vsak zadovoljen, če najde le eno, ki se mu prilega, pa naj si te obilneje privošči; ko bi pa bil kdo tako izbirčen, tako razvajen, da bi mu nič ne dišalo, tega pa prosimo, naj za ljubo vzame vsaj našo dobro voljo! –

Izrekujejo se želje, naj bi prinašal »Zvon« tudi znanstvene spise; tudi tvoja je ta želja – moja tudi. Drugega ne manjka kakor prostora. Pa naj se poveča list! – Izbornó! *acu rem tetigisti*, tudi od drugod sem že slišal ta glas; ali, dragi prijatelj, postava je v naravi in v življenju, da dva vatla

sukna, bodisi debelo ali tanko, veljata več kakor – eden. Če pa je po volji kupcem, govore naj – suknja je dovolj.

Zdaj pa še eno, ki me že dolgo grize. Od več strani mi dohaja glas, da jim je list še precej po volji, le zdi se jim malo – premajhen; ko bi bil vsaj tolik kakor nekdanji »Glasnik!« In ti sam mi pišeš to ! Brate, ali pa tudi veš, kaj praviš? Ali si meril, preden si govoril? Glasnik je imel več podob, v eni je res nekoliko večji mimo »Zvona!, v vseh drugih pa nekoliko – manji. Pa si primerjal črke? To mora vendar reči vsak, da Zvonova pola ima veliko več berila kakor Glasnikova. Kaj pa papir? ali si ga dobro pogledal? Poglej, kadar imaš čas, razne časnike vseh jezikov, kakor sem jih jaz, pa mi povej, kateri ima tako lep, tako drag papir! To, prosim, naj se tudi dobrovoljno pomisli; če je pa splošna volja naročnikov, da se oblika Zvonova poveča, naj se le oglasijo, kakor je bilo prej rečeno.

Pri tej priložnosti, in to bodi konec današnjega pogovora, izrekujem srčno zahvalo posebno tistim gospodom, ki so pripoznali v pismih mojo dobro voljo in me spodbudili z marsikatero dobro besedo; in vem, čujte, so tudi lepa, drobna pisemca, zanje pa dvojno hvalo!